

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060102

DOM
2025-01-10
Stockholm

Mål nr
M 8884-23

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2023-06-13 i mål nr M 11-23, se bilaga A

PARTER

Klagande

Länsstyrelsen i Västerbottens län
901 86 Umeå

Motpart

Holmen Aktiebolag, 556001-3301
Box 5407
114 84 Stockholm

Ombud: Advokat S.H.
Alrutz' Advokatbyrå AB
Kungsgatan 42
111 35 Stockholm

SAKEN

Föreläggande att ta bort dämme inom fastigheten A i Vilhelmina kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Västerbottens läns beslut den 20 december 2022, ärendebeteckning 535-7259-2022, med den ändringen att åtgärderna ska vara utförda senast ett år från dagen för denna dom.

Dok.Id 2137841

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Västerbottens län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa länsstyrelsens föreläggande med ändringen att dämnet ska vara borttaget inom ett år efter att beslutet fått laga kraft.

Holmen Aktiebolag (Holmen) har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande. Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet behöver kunna rikta tillsynen mot markägaren, då det inte är känt vem som utfört tröskeln och det därmed inte finns någon annan att rikta föreläggandet mot. Holmen har i egenskap av fastighetsägare rådighet över vattenområdet i fråga, och är således rätt adressat för föreläggandet. Det är praktiskt möjligt att utföra föreläggandet. Balken och stenkrosset borde kunna tas bort för hand. Transport till platsen bör antingen kunna ske med skoter och pulka vintertid eller med båt sommartid. Om tiden för föreläggandets utförande förlängs kan Holmen själv välja när på året bolaget vill utföra åtgärden. Föreläggandet har utformats enligt ramen för 26 kap. 9 § miljöbalken och någon anmälan eller tillstånd avseende vattenverksamhet behövs inte. Föreläggandet är inte otydligt utformat då det är tydligt vilket material som ska tas bort. Detta material kan lätt identifieras utifrån dess kantiga form. I vattendraget finns inget naturligt inslag av stenkross. Målet med åtgärden är att all stenkross ska tas bort, men det kan vara svårt att hitta all stenkross som spolats ner i vattendraget. Om några enstaka stenar lämnas kvar kan länsstyrelsen ändå bedöma att föreläggandet är uppfyllt. Syftet med föreläggandet är att den dämmande effekten inte ska finnas kvar och att det inte ska finnas kvar stenkross som fisk riskerar att skada sig på. Det är upp till Holmen att hitta en lämplig placering och hantering av materialet som tas bort.

Holmen har anfört i huvudsak följande. Länsstyrelsen kan inte anses ha gjort tillräckligt för att utreda vem som har uppfört dämnet och som därmed är ansvarig för att ta bort anläggningen. Det är inte okomplicerat att riva ut dämnet då vägar saknas.

Transporter föreslås av länsstyrelsen utföras vintertid över isen, vilket innebär en riskabel insats. Alternativet att genomföra föreläggandet när det inte ligger is på sjön är olämpligt då det förutsätter körning på myrmark som lätt skadas av fordons slitage. Utrivningen av anläggningen förutsätts vara antingen tillstånds- eller anmälningspliktig vattenverksamhet. Detta innebär att bolagets rättsliga möjlighet att utföra utrivningen är förenad med krav på rättsliga processer. Bolaget råar inte över utfall eller tidsutdräkt i dessa rättsliga processer och kan därför inte anses ha rättslig möjlighet att genomföra föreläggandet. Föreläggandets formulering är för oprecist. Bolaget ställer sig frågande till hur det stenmaterial som har spolats nedströms dämnet ska identifieras. Det är oklart vilka stenar som ska tas bort, vilka ska lämnas kvar och vad som är innebörden av begreppet ”där det är möjligt”. Innebörden av uttrycket ”forslas bort från platsen” är oklar. Föreläggandets formulering gör att det inte går att avgöra exakt vilka åtgärder som ska utföras och när föreläggandet har efterkommit.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Länsstyrelsen har förelagt Holmen att ta bort det dämme som anlagts i Stor-Arasjöns utlopp inom fastigheten A. Fastigheten ägs av Holmen. Av utredningen i målet framgår att det är fråga om tillståndspliktig vattenverksamhet och att anläggningen har uppförts utan tillstånd. Det har därmed funnits förutsättningar för länsstyrelsen att förelägga om rättelse.

Frågan är då om det var rätt att rikta föreläggandet mot Holmen. Föreläggandet har utfärdats med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken som saknar en uttrycklig bestämmelse om vem ett föreläggande eller förbud ska riktas mot. Vid sådant förhållande ska enligt praxis föreläggandet riktas mot den som har faktisk och rättslig möjlighet att följa det. Eftersom det inte har gått att fastslå vem som har uppfört det aktuella dämnet, och länsstyrelsen får anses ha utrett denna fråga tillräckligt, finner Mark- och miljööverdomstolen att föreläggandet om utrivning kan riktas mot den som har rådighet över vattenområdet och därmed också har den erforderliga faktiska och rättsliga möjligheten att efterkomma föreläggandet (jfr rättsfallet MÖD 2006:2). Holmen äger den fastighet inom vilken det aktuella dämnet har uppförts och har därmed rådighet över vattenområdet. Holmen får därför anses vara rätt adressat för föreläggandet.

Den omständigheten att en förelagd åtgärd i visst fall kan kräva tillstånd enligt miljöbalken eller annan rättslig reglering saknar betydelse i detta avseende (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom den 8 februari 2011 i mål nr M 2893-10). Vad Holmen har anfört om att det kan vara komplicerat att utföra utrivningen innebär inte att bolaget saknar faktisk möjlighet att följa föreläggandet. Vidare framgår det tillräckligt tydligt av föreläggandet tillsammans med kartan och fotografiet i bilaga 1 till föreläggandet vilka åtgärder som Holmen ska vidta.

Mot denna bakgrund ska mark- och miljödomstolens dom ändras och länsstyrelsens beslut fastställas. Eftersom tidpunkten för när åtgärderna enligt föreläggandet ska vara utförda nu har passerats, bör dock tiden för fullgörande ändras i enligt med länsstyrelsens yrkande.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Malin Wik och Åsa Hanna, tekniska rådet Annika Billstein Andersson samt hovrättsrådet Katarina Berglund, referent.

Föredragande har varit Ulrika Agerskans.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2023-06-13
meddelad i
Östersund

Mål nr M 11-23

PARTER

Klagande

Holmen Skog AB
Hörneborgsvägen 6
891 80 Örnsköldsvik

Motpart

Länsstyrelsen i Västerbottens län
901 86 Umeå

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Västerbottens läns beslut den 20 december 2022 i ärende
nr 535-7259-2022, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande att ta bort dämme inom fastigheten A, Vilhelmina kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen upphäver Länsstyrelsen i Västerbottens läns beslut.

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Västerbottens län (länsstyrelsen) beslutade den 20 december 2022 att förelägga Holmen Skog AB (bolaget) att senast den 1 maj 2023 ta bort det dämme som anlagts i Stor-Arasjöns utlopp inom fastigheten A i Vilhelmina kommun. Ärendet hade initierats vid länsstyrelsen genom ett anonymt klagomål om att det anlagts ett dämme på fastigheten och att detta fått till följd att vattennivån i Stor-Arasjön höjts. Beslutet motiverades i huvudsak enligt följande. Den person som pekats ut som ansvarig för dämningen säger sig inte ha vetskap om den. Bolaget har i egenskap av markägare rådighet över vattnet och de faktiska och rättsliga möjligheterna att ta bort dämnet (jfr resonemanget kring begreppet verksamhetsutövare i MÖD 2005:64).

Bolaget har överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen ska undanröja länsstyrelsens beslut. Till stöd för sin talan har bolaget anfört i huvudsak följande.

Utgångspunkten vid prövningen av begreppet verksamhetsutövare är att den som är överordnat ansvarig för en verksamhet, vid sidan av den som faktiskt bedriver verksamheten, är att betrakta som verksamhetsutövare. Av praxis (t.ex. MÖD 2006:63) följer att en fastighetsägare inte kan anses vara verksamhetsutövare i miljöbalkens mening enbart på den grunden att denne är ägare till marken. Därutöver måste någon omständighet tillkomma, såsom att fastighetsägaren accepterat den verksamhet som föranleder åtgärder. I förevarande fall har bolaget vare sig medverkat till dämningen eller samtyckt till att anlägga dämnet på fastigheten. Bolaget, som fick vetskap om dämningen först genom länsstyrelsens kontakt i november 2022, har inte heller accepterat verksamheten eller visat något intresse av att dämning sker. Det av länsstyrelsen åberopade rättsfallet är därmed inte relevant i förevarande fall. Länsstyrelsen har inte angett något annat skäl än att bolaget i egenskap av markägare bär ansvaret för att ta bort dämnet. Beslutet saknar därför laglig grund och ska undanröjas.

Länsstyrelsen har fått tillfälle att yttra sig över överklagandet och därvid vidhållit det som framförts i beslutet om föreläggande.

DOMSKÄL

Länsstyrelsens tillsynsverksamhet regleras i 26 kap. miljöbalken, MB. Enligt 26 kap. 1 § MB ska tillsynen säkerställa syftet med balken och föreskrifter som har meddelats med stöd av balken. För detta ändamål ska tillsynsmyndigheten på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera efterlevnaden av miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse.

En tillsynsmyndighet får enligt 26 kap. 9 § MB i det enskilda fallet besluta om de förelägganden och förbud som behövs för att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken ska följas. Det materiella stödet för ett föreläggande eller förbud, vilket bland annat avgör adressat för tänkta tillsynsåtgärder, hämtas i miljöbalkens övriga bestämmelser, t.ex. de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap., regler om miljö kvalitetsnormer i 5 kap. eller de särskilda reglerna om vattenverksamhet i 11 kap.

Mark- och miljödomstolen har att ta ställning till om bolaget, i egenskap av fastighetsägare, är att betrakta som verksamhetsutövare i den mening som avses i 2 kap. 2 och 3 §§ MB, och om länsstyrelsen därmed haft stöd för sitt beslut att rikta föreläggandet att ta bort anlagt dämme mot bolaget.

För att någon ska betraktas som verksamhetsutövare ska denne ha faktisk och rättslig möjlighet att vidta åtgärder mot påstådda störningar och olägenheter. Bedömningen ska göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och är oberoende av civilrättsliga avtal (jfr MÖD 2005:64). Enbart det förhållandet att någon är fastighetsägare kan inte utan vidare medföra att denne också ska betraktas som verksamhetsutövare och därmed ansvara för att vidta åtgärder mot påstådda störningar och olägenheter inom fastigheten. För att fastighetsägaren ska kunna

göras ansvarig måste det tillkomma någon omständighet, till exempel att fastighetsägaren agerat eller underlåtit att agera på ett sådant sätt som är jämförbart med att denne har accepterat verksamheten (jfr MÖD 2006:63).

I nu aktuellt fall har bolaget, i egenskap av fastighetsägare, i och för sig den rättsliga och faktiska möjligheten att ta bort det anlagda dämnet. Av utredningen i målet framgår dock att bolaget fick kännedom om dämnet först i november 2022 då bolaget blev kontaktat av länsstyrelsen. Bolaget har, såvitt framgått, varken lämnat sitt medgivande eller medverkat till dämmets anläggande. De förändringar som dämnet orsakat gällande bland annat vattennivån i Stor-Arasjön kan enligt domstolens mening inte heller anses vara av sådan omfattning att bolaget borde ha upptäckt verksamheten och därmed haft ett ansvar att agera. Sammanfattningsvis har det således inte framkommit att bolaget har agerat eller underlåtit att agera på ett sådant sätt som är jämförbart med att bolaget accepterat verksamheten.

Vid angivna förhållanden anser mark- och miljödomstolen att bolaget inte kan betraktas som verksamhetsutövare och det kan därmed inte heller åläggas att vidta de i föreläggandet angivna åtgärderna. Länsstyrelsens beslut ska därför upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02).

Överklagande senast den 4 juli 2023. Prövningstillstånd krävs.

Anna-Sara Söderström

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anna-Sara Söderström, ordförande, och tekniska rådet Kristoffer Hallberg. Föredragande har varit beredningsjuristen Caroline Frankow Versvåg.